

Τι είναι ρατσισμός; Ποια τα είδη του;

(Εργαστήρια 1 και 2: «Οι διαφορών ειδών “Άλλοι”»
«Είμαι ρατσιστής; Ένα καθημερινό τεστ»)

Ο ΟΡΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Ο όρος **ρατσισμός** στην κυριολεκτική του χρήση σημαίνει το μίσος ή τον φόβο για άτομα που ανήκουν σε φυλές διαφορετικές από τη δική μας, καθώς και την εχθρική ή και υποτιμητική στάση απέναντί τους, τους συστηματικούς περιορισμούς και τις διακρίσεις εις βάρος τους. Τα παραπάνω συνδέονται με την πεποίθηση ότι οι φυλές από τις οποίες προέρχονται είναι κατώτερες από τη δική μας. Ο όρος ρατσισμός χρησιμοποιείται κατ' επέκταση και για τις ανάλογες αντιλήψεις και συμπεριφορές προς άτομα διαφορετικά από εμάς, όσον αφορά άλλα διακριτικά γνωρίσματα πέρα από τη φυλή, π.χ. το φύλο, την εθνική/τοπική καταγωγή, την κοινωνική θέση, την κατάσταση της υγείας.

Με την έννοια του ρατσισμού συνδέεται η έννοια της **φυλής**. Ο όρος φυλή υποδηλώνει μια ομάδα ανθρώπων που χαρακτηρίζεται από κοινή καταγωγή και συνήθως από ορισμένα ευδιάκριτα φυσικά χαρακτηριστικά, όπως το χρώμα του δέρματος. Η έννοια αμφισβητείται, ιδίως μετά την αποκωδικοποίηση του DNA, καθώς οι φυλετικοί δείκτες έχει αποδειχθεί ότι αποτελούν ένα ελάχιστο, αμελητέο ποσοστό της γενετικής σύνθεσης του ατόμου. Οι κοινωνικοί επιστήμονες συμφωνούν σήμερα ότι η φυλή είναι μάλλον μια κοινωνική κατασκευή παρά μια γνήσια βιολογική κατηγορία. Όλοι οι άνθρωποι έχουν μια κοινή καταγωγή και οι ομάδες που ανήκουν στο ενιαίο ανθρώπινο είδος μετανάστευαν και μεταναστεύουν ερχόμενες συνεχώς σε επιμειξίες. Έτσι οι φυλετικές διαφοροποιήσεις είναι σχετικές και όχι απόλυτες.

ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΦΥΛΕΤΙΣΜΟΣ ΔΑΡΒΙΝΙΣΜΟΣ

Ο **ρατσισμός** ή **φυλετισμός** εμφανίστηκε ως επιστημονική θεωρία. Ο όρος βιολογικός φυλετισμός αναφέρεται σε θεωρίες που υποστήριξαν τη φυλετική ανισότητα με βιολογικά επιχειρήματα και που συνδέθηκαν με τον **κοινωνικό δαρβινισμό** (την άκριτη μεταφορά της βιολογικής θεωρίας του Δαρβίνου στην κοινωνία), σύμφωνα με τον οποίο στην κοινωνία δικαιούται να επιβιώσει ο ισχυρότερος. Θεμελιωτής του φυλετικού ντετερμινισμού θεωρείται ο Γκομπινό (*Essay on the Inequality of the Human Race*, 1853-55), που έδωσε στον δυτικό κόσμο το αναγκαίο άλλοθι για τα αποικιοκρατικά και ιμπεριαλιστικά του σχέδια. Στο αποκορύφωμά της η φυλετική θεωρία και πρακτική έφτασε επί ναζισμού.

Ο ρατσισμός στηρίχτηκε συχνά σε διάφορες επιστημονικές θεωρίες. Το 1994 οι ερευνητές Χέρνσταϊν και Μάρρεϋ (*The Bell Curve*, 1994) είχαν επαναφέρει τον ισχυρισμό ότι υπάρχει συσχετισμός μεταξύ φυλής και ευφυΐας, δηλαδή υποστήριξαν ότι τα άτομα που ανήκουν στη μαύρη φυλή είναι κατώτερης νοημοσύνης, γιατί είχαν κατώτερη επίδοση σε ορισμένες «δοκιμασίες νοημοσύνης», στις οποίες υποβλήθηκαν λευκά και μαύρα παιδιά. Όμως αυτές οι δοκιμασίες έχουν επικριθεί από πολλούς άλλους επιστήμονες ως σχεδιασμένες από την οπτική γωνία των λευκών της μεσαίας τάξης, δηλαδή τα ερωτήματα ευνοούν παιδιά που είναι γόνιμοι αυτής της κατηγορίας, ενώ, αντίθετα, οδηγούν σε κακή απόδοση παιδιά άλλων πληθυσμιακών ομάδων. Υποστηρίζεται ότι η νοημοσύνη δεν κατανέμεται ανάλογα με τη φυλή αλλά προκύπτει από τον συνδυασμό γενετικών και περιβαλλοντικών παραγόντων, ιδίως από το μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο των οικογενειών. Πλείστες έρευνες σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης αποδεικνύουν ότι οι διαφορετικές ευκαιρίες και τα ερεθίσματα που παρέχονται στα παιδιά από τη βρεφική τους ηλικία, όταν με-

γαλώνουν σε περιβάλλοντα διαφορετικού οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου, η διαφορετικού είδους βοήθεια που λαμβάνουν κατά τη σχολική τους διαδρομή, καθώς και οι διαφορετικές προσδοκίες των γονιών για το μέλλον τους, είναι καθοριστικής σημασίας για την επίδοσή τους. Έτσι, το υψηλότερο οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο που για ιστορικούς λόγους έχουν οι λευκοί αναπαράγεται στη γενιά των παιδιών τους και ούτω καθεξής. Το πείραμα που επανέλαβε σε αρκετές τάξεις της η Αμερικάνα δασκάλα Τζέιν Έλλιοτ (βλ. <http://www.youtube.com/watch?v=BfOzfMI5KSA>) απέδειξε ότι η σχολική επίδοση είναι συνάρτηση και της αυτοεκτίμησης και της αυτοπεποίθησης που καλλιεργεί στους μαθητές η στάση των εκπαιδευτικών αλλά και των συμμαθητών απέναντί τους.

Ο όρος **φυλετισμός** (racialism) χρησιμοποιήθηκε παλαιότερα ως συνώνυμος του ρατσισμού (racism). Όταν σήμερα χρησιμοποιείται ως φαινομενικά ουδέτερη αποδοχή της ύπαρξης και διάκρισης των φυλών, υποδηλώνει τον σύγχρονο ρατσισμό που εστιάζει στις πολιτιστικές και κοινωνικές διαφορές των «φυλών» και όχι στις βιολογικές, τις οποίες η σύγχρονη επιστήμη της βιολογίας έχει απορρίψει. Στις μέρες μας, δηλαδή, ο ρατσισμός έχει μετατοπιστεί τόσο, ώστε πλέον μιλάμε για «ρατσισμό χωρίς φυλές». Πρόκειται, σύμφωνα με τη διατύπωση του Πιερ Αντρέ Ταγκιέφ (Pierre-André Taguieff, 2005) για έναν «διαφοριστικό ρατσισμό».

Σύμφωνα με τον Ανδρέα Πανταζόπουλο (2008), ο ιδεότυπος του σημερινού νέου ρατσισμού, σε αντίθεση με τον παλιό βιολογικό ρατσισμό, μπορεί, κατά τον Ταγκιέφ, να αναλυθεί στα ακόλουθα τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά:

α) Στη μετατόπιση του ρατσιστικού λόγου **από τη «φυλή» στην «κουλτούρα»**. Υποκατάσταση, δηλαδή, του «επιχειρήματος» για τη λεγόμενη φυλετική καθαρότητα από αυτό της υπεράσπισης μιας «αυθεντικής» πολιτισμικής ταυτότητας.

β) Στη μετατόπιση **από την «ανισότητα» στη «διαφορά»**. Η παλιά υποτίμηση των «κατώτερων» («φυλών») δίνει σήμερα τη θέση της στη φοβία της ανάμειξης των πολιτισμών.

γ) Στην προσφυγή μάλλον **σε «ετερόφιλες»** [φιλία προς τον άλλο, τον ξένο] **φόρμουλες** («δικαίωμα στη διαφορά»), **παρά σε «ετερόφοβες»** [φόβος απέναντι στον ξένο].

δ) Το τελευταίο χαρακτηριστικό θα μπορούσε να αποδοθεί μέσα από τη διατύπωση του **«έμμεσου» ή «συμβολικού ρατσισμού»**: ο νεο-ρατσιστικός λόγος δύσκολα συλλαμβάνεται ως «ρατσιστικός», γιατί ρίχνει όλο του το βάρος στο άρρητο, **στο υπονοούμενο**. Οι αντισημίτες σήμερα παρουσιάζονται ως «αντισιωνιστές», ο αντι-μεταναστευτικός λόγος υποστασιοποιεί, καθολικεύει και δαιμονοποιεί τους «ανεπιθύμητους» ξένους («οι Αραβες»). Έτσι, η αντιμεταναστευτική στάση παρουσιάζεται ως ομαλή αντίδραση μιας κοινωνίας, η οποία θεωρεί ότι βρίσκεται σε κατάσταση νόμιμης άμυνας έναντι μιας «εισβολής»: η επίκληση της «εθνικής προτίμησης» («πρώτα οι εθνικοί πολίτες») αποτελεί τη «λογική» αποκορύφωση μιας έμμεσης αλλά πανίσχυρης πολιτικής αποκλεισμού από το εθνικό-κοινωνικό σώμα των «άλλων».

ΙΔΕΟΤΥΠΟΣ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΝΕΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

ΕΥΓΟΝΙΚΗ

Ο βιολογικός φυλετισμός συνδέθηκε πολύ νωρίς με την **ευγονική**, την υποτιθέμενη «επιστήμη» της βελτίωσης του ανθρώπινου είδους μέσω της επιλεκτικής αναπαραγωγής. Η ευγονική διακρίνεται σε θετική και αρνητική. Η θετική ενθαρρύνει την αναπαραγωγή δήθεν ανώτερων ανθρώπινων όντων. Το ναζιστικό καθεστώς του Χίτλερ είχε ξεκινήσει τόσο πρόγραμμα θετικής ευγονικής (ξανθές, γαλανομάτες γυναίκες της Νορβηγίας τεκνοποιούσαν γονιμοποιημένες από ξανθούς γαλανομάτες Γερμανούς), όσο και πρόγραμμα αρνητικής ευγονικής (στείρωναν ανάπηρους, ψυχικά ασθενείς κτλ.). Ακραία εκδοχή προγράμματος αρνητικής ευγονικής ήταν το σχέδιο οριστικής εξόντωσης των Εβραίων, η επονομαζόμενη «Τελική Λύση», που είχε στόχο την εκκαθάριση του ανθρώπινου γένους από την κατώτερη εβραϊκή φυλή, την εξαφάνιση των «μιαρών» της γονιδίων.

ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ

Η Γενοκτονία των Εβραίων (αλλιώς γνωστή ως **Ολοκαύτωμα**) ήταν η κατάληξη των διακρίσεων που ξεκίνησαν το 1935 με τους «Νόμους της Νυρεμβέργης» που επέβαλαν αυστηρούς περιορισμούς στα δικαιώματα των Εβραίων της Γερμανίας. Το 1938, η «Νύχτα των Κρυστάλλων» προανήγγειλε την επερχόμενη κλιμάκωση του ναζιστικού σχεδίου, καθώς εκείνη τη νύχτα όχι μόνο υπέστησαν βανδαλισμούς εβραϊκά καταστήματα και εβραϊκές κατοικίες και συναγωγές αλλά και Εβραίοι ξυλοκοπήθηκαν και δολοφονήθηκαν. Το 1939 εγκαινιάστηκε το συστηματικό πρόγραμμα γενοκτονίας των Εβραίων που ζούσαν στη Γερμανία και στις χώρες που είχαν κατακτηθεί από τους Ναζί. Στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπως το Νταχάου, τα οποία είχαν αρχίσει να δημιουργούνται στη Γερμανία από το 1933, για να απομονώσουν τους πολιτικούς αντιπάλους του καθεστώτος (κομμουνιστές και συνδικαλιστές) και να τους εκμεταλλευτούν ως εργατικά χέρια, εξελίχθηκαν αργότερα σε στρατόπεδα μαζικής εξόντωσης Εβραίων αλλά και Ρομά και ομοφυλόφιλων. Σε αυτά προστέθηκαν και πολλά ακόμα στρατόπεδα εξόντωσης εντός και εκτός Γερμανίας (Άουσβιτς, Τρεμπλίνκα κ.ά.). Έξι εκατομμύρια Εβραίοι εκτελέστηκαν είτε άμεσα μετά την άφιξή τους (ιδίως τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι και στη συντριπτική τους πλειονότητα οι γυναίκες), είτε πέθαναν από εξάντληση, εργαζόμενοι σε καταναγκαστικά έργα με ελάχιστη τροφή, είτε εκτελέστηκαν από τις ειδικές ομάδες θανάτου (Einsatzgruppen) στο ανατολικό μέτωπο.

Η ιδιαιτερότητα του Ολοκαυτώματος (Shoah), σύμφωνα με τον Enzo Traverso (2013) συνίσταται στο γεγονός ότι «δεν ήταν απλώς μια έκρηξη ωμής βίας αλλά κι ένας σκοτωμός που εκτελέστηκε “δίχως μίσος”, χάρη σ’ ένα **σχεδιοποιημένο σύστημα βιομηχανικής παραγωγής του θανάτου**, ένας μηχανισμός που δημιουργήθηκε από μια μειοψηφία αρχιτεκτόνων του εγκλήματος και μπήκε σε λειτουργία από μια μάζα άλλοτε ένθερμων και άλλοτε ασυνείδητων εκτελεστών, μέσα στη σιωπηρή αδιαφορία της μεγάλης πλειοψηφίας του γερμανικού πληθυσμού, με τη συνενοχή της Ευρώπης και την παθητικότητα του κόσμου».

Άλλοι όροι που σχετίζονται με τον ρατσισμό είναι οι εξής: ξενοφοβία, απαρτχάιντ, αντισημιτισμός, σεξισμός, φεμινισμός, ετεροσεξισμός.

Ξενοφοβία είναι η αντιπάθεια για άτομα ή ομάδες που θεωρούνται ξένοι. Η αντιπάθεια μπορεί να κυμαίνεται από την ελεγχόμενη απώθηση ως την παθολογική φοβία.

Απαρτχάιντ σημαίνει «διαχωρισμός» στην ολλανδική διάλεκτο της Ν. Αφρικής. Ο όρος δηλώνει το σύστημα διακρίσεων, που θεσμοθέτησε την ανώτερη θέση των λευκών σε όλους τους τομείς (οικονομικοκοινωνικό και πολιτικό) και το

ΑΠΑΡΤΧΑΙΝΤ

ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ
ΓΚΕΤΟ
ΠΟΓΚΡΟΜ

οποίο εξασφάλισε την κυριαρχία των λευκών επί των μαύρων στη Ν. Αφρική. Σε αυτό το σύμπλεγμα των ρατσιστικών νόμων αντιπαράτέθηκε το «Νοτιοαφρικανικό Κογκρέσο Εργατικών Συνδικάτων», το οποίο, μετά από δεκαετίες αγώνων, επέτυχε το 1990 την απελευθέρωση του ηγέτη του, Νέλσον Μαντέλα, και στη συνέχεια την κατάργηση του apartheid.

Αντισημιτισμός ονομάζεται ο ρατσισμός εναντίον των Εβραίων, πρόκειται δηλαδή για ένα υπώνυμο (υποκατηγορία) του φυλετικού ρατσισμού. Ο όρος στην πραγματικότητα είναι καταχρηστικός, καθώς Σημίτες είναι οι λαοί που μιλούν σημαντικές γλώσσες, δηλαδή όχι μόνο οι Εβραίοι, αλλά και οι Ασσυροβαβυλώνιοι, οι Φοίνικες και οι Άραβες. Η ιστορία του αντισημιτισμού είναι πολύ παλιά. Όταν ο χριστιανισμός εξελίχθηκε σε κυρίαρχη θρησκεία και στη συνέχεια σε κύρια δύναμη συνοχής στην Ευρώπη, οι Εβραίοι τέθηκαν στο περιθώριο της κοινωνίας, καθώς κατηγορούνταν ως υπεύθυνοι για τον θάνατο του Χριστού. Οι κατηγορίες αυτές βέβαια αποσιωπούσαν ότι ο ίδιος ο Χριστός, η Παναγία και όλοι οι Απόστολοι ήταν Εβραίοι. Έκτοτε, απομονώθηκαν σε **γκέτο** (συνοικίες υποχρεωτικής διαμονής των Εβραίων) στις περισσότερες ευρωπαϊκές πόλεις. Εξαιτίας των περιορισμών που τους τέθηκαν όσον αφορά την πρόσβαση σε διάφορα επαγγέλματα και στη δημόσια ζωή, σε συνδυασμό με την ανασφάλεια που προκαλούσε το εχθρικό κλίμα απέναντί τους, αποθαρρύνονταν από επενδύσεις σε γη (και γενικά σε ακίνητη περιουσία που θα χανόταν σε περίπτωση αναγκαστικής μετακίνησής τους) και αρκετοί στράφηκαν σε εμπορικές και τραπεζικές δραστηριότητες. Η συγκυρία της ανάπτυξης του εμπορίου στα τέλη του Μεσαίωνα και κατά την Αναγέννηση ευλόγησε αρκετούς Εβραίους, οι οποίοι, λόγω των προαναφερόμενων επαγγελματικών ενασχολήσεων, πλούτισαν και έγιναν αντικείμενο φθόνου. Έτσι, οι διακρίσεις εις βάρος των Εβραίων εντάθηκαν και συχνά εξελίχθηκαν σε διωγμούς, που κυμαίνονταν από την αναγκαστική μετακίνηση σε άλλο τόπο ως τα γνωστά **πογκρόμ** (καταστροφές περιουσιών, προπηλακισμοί και δολοφονίες).

Πρέπει να τονιστεί ότι, ενώ ο αντισημιτισμός στρέφεται κατά των Εβραίων για λόγους φυλετικούς, ο παραδοσιακός αντι-εβραϊσμός που, προφανώς, είναι ο πρόγονος του αντισημιτισμού, στρέφεται εναντίον τους για λόγους θρησκευτικούς.

Ο δυτικός αντι-εβραϊκός λόγος συγκροτήθηκε από δύο καταστατικούς μύθους:

- α) τον μύθο του τελετουργικού φόνου και της βεβήλωσης του αγιασμένου άρτου, που δημιούργησε το αρνητικό στερεότυπο του «αιμοδιψούς Εβραίου»,
- β) τον μύθο της παγκόσμιας συνωμοσίας του εβραϊσμού-σιωνισμού, που δημιούργησε τα συγγενή αρνητικά στερεότυπα του «συνωμότη/κυράρχου», του «διαβολικού μηχανορράφου» και του «εκ φύσεως δολοπλόκου ψεύτη» (Κόκκινος, 2007).

Η εχθρότητα προς τους Εβραίους, η οποία σταδιακά εξελίχθηκε σε αντισημιτισμό, προκάλεσε πογκρόμ εναντίον των Εβραίων, κυρίως στην ανατολική Ευρώπη, και μικρότερης έντασης αντιπαλότητα σε πολλές άλλες χώρες. Στην Ελλάδα υπήρξαν τέτοιου είδους αντι-εβραϊκές εκδηλώσεις, όπως, π.χ., η «Υπόθεση Πατσίφικο» το 1849, η «Συκοφαντία για το αίμα» στην Κέρκυρα το 1891 και ο εμπρησμός του συνοικισμού Κάμπελ στη Θεσσαλονίκη το 1931. Κατά τον Μεσοπόλεμο εδραιώθηκε ο αντισημιτισμός και διαδόθηκε ευρύτερα με την άνοδο της ριζοσπαστικής Δεξιάς και την κατάρρευση του οικονομικού φιλελευθερισμού και του κοινοβουλευτισμού. Η εγκαθίδρυση ολοκληρωτικών καθεστώτων στην Ευρώπη ανέδειξε τον αντισημιτισμό σε επίσημη ιδεολογία.

ΣΕΞΙΣΜΟΣ

Σεξισμός θεωρείται η διάκριση μεταξύ ανθρώπων εξαιτίας του φύλου τους (στην αγγλική γλώσσα φύλο=sex), πρόκειται δηλαδή για τον ρατσισμό εναντίον των γυναικών. Οφείλεται σε ένα βαθιά ριζωμένο και συχνά μη συνειδητό σύνολο πεποιθήσεων και νοοτροπιών που συνοψίζονται στην εγγενή κατωτερότητα όσων ανθρώπων ανήκουν στο γυναικείο βιολογικό φύλο. Αυτή η νοοτροπία οδηγεί σε υποτιμητικές συμπεριφορές προς τις γυναίκες και στον αποκλεισμό τους απ' όσους τομείς δραστηριοτήτων αξιολογούνται ως σημαντικοί (πολιτική ζωή, ανώτερη εκπαίδευση κτλ.). Η δε επιθετική μορφή σεξισμού, ο «ανδρικός σοβινισμός», αντιμετωπίζει τις γυναίκες ως αντικείμενα της ανδρικής σεξουαλικής ηδονής. Αντίδραση στον σεξισμό είναι ο φεμινισμός. Φεμινισμός είναι η υπεράσπιση των δικαιωμάτων των γυναικών και περιλαμβάνει την κινητοποίηση για πολιτικά και νομικά δικαιώματα, για ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση και στην εργασία, για σεξουαλική αυτονομία και το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού, δηλαδή της ελεύθερης επιλογής για το αν και πότε θα γίνει μια γυναίκα μητέρα.

Ετεροσεξισμός: ο όρος αναφέρεται στην εχθρότητα των ετεροφυλόφιλων εναντίον των ομοφυλόφιλων και στις διακρίσεις που απορρέουν από αυτή την εχθρότητα κατά ανθρώπων εξαιτίας του σεξουαλικού τους προσανατολισμού.

Επιλεγμένα άρθρα από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Επειδή η αναγνώριση της αξιοπρέπειας, που είναι σύμφυτη σε όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας, καθώς και των ίσων και αναπαλλοτρίωτων δικαιωμάτων τους αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο.

Επειδή η παραγνώριση και η περιφρόνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε πράξεις βαρβαρότητας, που εξεγείρουν την ανθρώπινη συνείδηση, και η προοπτική ενός κόσμου, όπου οι άνθρωποι θα είναι ελεύθεροι να μιλούν και να πιστεύουν, λυτρωμένοι από τον τρόμο και την αθλιότητα, έχει διακηρυχθεί ως η πιο υψηλή επιδίωξη του ανθρώπου.

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα από ένα καθεστώς δικαίου, ώστε ο άνθρωπος να μην αναγκάζεται να προσφεύγει, ως έσχατο καταφύγιο, στην εξέγερση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης.

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να ενθαρρύνεται η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων ανάμεσα στα έθνη.

Επειδή, με τον καταστατικό Χάρτη, οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών διακήρυξαν και πάλι την πίστη τους στα θεμελιακά δικαιώματα του ανθρώπου, στην αξιοπρέπεια και την αξία της ανθρώπινης προσωπικότητας, στην ισότητα δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών, και διακήρυξαν πως είναι αποφασισμένοι να συντελέσουν στην κοινωνική πρόοδο και να δημιουργήσουν καλύτερες συνθήκες ζωής στα πλαίσια μιας ευρύτερης ελευθερίας. [...]

Η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Διακηρύσσει ότι η παρούσα Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί το κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη [...].

ΑΡΘΡΟ 1 Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφότητας.

ΑΡΘΡΟ 2 Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση. [...]

ΑΡΘΡΟ 3 Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

ΑΡΘΡΟ 4 Κανείς δεν επιτρέπεται να ζει υπό καθεστώς δουλείας, ολικής ή μερικής. Η δουλεία και το δουλεμπόριο υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται.

ΑΡΘΡΟ 5 Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική.

- ΑΡΘΡΟ 6** Καθένας, όπου και αν βρίσκεται, έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της νομικής του προσωπικότητας.
- ΑΡΘΡΟ 7** Όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία του νόμου, χωρίς καμία απολύτως διάκριση. Όλοι έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία από κάθε διάκριση που θα παραβίαζε την παρούσα Διακήρυξη και από κάθε πρόκληση για μια τέτοια δυσμενή διάκριση.
- ΑΡΘΡΟ 13**
1. Καθένας έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί ελεύθερα και να εκλέγει τον τόπο της διαμονής του στο εσωτερικό ενός κράτους.
 2. Καθένας έχει το δικαίωμα να εγκαταλείπει οποιαδήποτε χώρα, ακόμα και τη δική του, και να επιστρέφει σε αυτήν.
- ΑΡΘΡΟ 14**
1. Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες.
 2. Το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί κανείς να το επικαλεστεί, σε περίπτωση δίωξης για πραγματικό αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου ή για ενέργειες αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές του ΟΗΕ.
- ΑΡΘΡΟ 15**
1. Καθένας έχει το δικαίωμα μιας ιθαγένειας.
 2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του ούτε το δικαίωμα να αλλάξει ιθαγένεια.
- ΑΡΘΡΟ 18** Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή της θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με την τέλεση θρησκευτικών τελετών.
- ΑΡΘΡΟ 22** Κάθε άτομο, ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας. Η κοινωνία, με την εθνική πρωτοβουλία και τη διεθνή συνεργασία, ανάλογα πάντα με την οργάνωση και τις οικονομικές δυνατότητες κάθε κράτους, έχει χρέος να του εξασφαλίσει την ικανοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρέπεια και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.
- ΑΡΘΡΟ 23**
1. Καθένας έχει το δικαίωμα να εργάζεται και να επιλέγει ελεύθερα το επάγγελμά του, να έχει δίκαιες και ικανοποιητικές συνθήκες δουλειάς και να προστατεύεται από την ανεργία.
 2. Όλοι, χωρίς καμία διάκριση, έχουν το δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίση εργασία.
 3. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα δίκαιης και ικανοποιητικής αμοιβής, που να εξασφαλίζει σε αυτόν και την οικογένειά του συνθήκες ζωής άξιες στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Η αμοιβή της εργασίας, αν υπάρχει, πρέπει να συμπληρώνεται με άλλα μέσα κοινωνικής προστασίας.
 4. Καθένας έχει το δικαίωμα να ιδρύει μαζί με άλλους συνδικάτα και να συμμετέχει σε συνδικάτα για την προάσπιση των συμφερόντων του.

- ΑΡΘΡΟ 24** Καθένας έχει το δικαίωμα στην ανάπαυση, σε ελεύθερο χρόνο και, ιδιαίτερα, σε λογικό περιορισμό του χρόνου εργασίας και σε περιοδικές άδειες με πλήρεις αποδοχές.
- ΑΡΘΡΟ 25**
1. Καθένας έχει δικαίωμα σε ένα βιοτικό επίπεδο ικανό να εξασφαλίσει στον ίδιο και στην οικογένειά του υγεία και ευημερία, και ειδικότερα, τροφή, ρουχισμό, κατοικία, ιατρική περίθαλψη όπως και τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες. Έχει ακόμα δικαίωμα σε ασφάλιση για την ανεργία, την αρρώστια, την αναπηρία, τη χηρεία, τη γεροντική ηλικία, όπως και για όλες τις άλλες περιπτώσεις που στερείται τα μέσα της συντήρησής του, εξαιτίας περιστάσεων ανεξάρτητων της θέλησής του.
 2. Η μητρότητα και η παιδική ηλικία έχουν δικαίωμα ειδικής μέριμνας και περίθαλψης. Όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα αν είναι νόμιμα ή εξώγαμα, απολαμβάνουν την ίδια κοινωνική προστασία.
- ΑΡΘΡΟ 26**
1. Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα της. Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να εξασφαλίζεται για όλους. Η πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία πρέπει να είναι ανοικτή σε όλους, υπό ίσους όρους, ανάλογα με τις ικανότητες τους.
 2. Η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των θεμελιακών ελευθεριών. Πρέπει να προάγει την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη και σε όλες τις φυλές και τις θρησκευτικές ομάδες, και να ευνοεί την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης.

(Πηγή: Το πλήρες κείμενο της Οικουμενικής Διακήρυξης στην ακόλουθη διεύθυνση:
http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=33)

Η Οικουμενική Διακήρυξη εν συντομία στην ακόλουθη διεύθυνση:
http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=19&Itemid=33

συνέχεια →

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΣΥΝΔΕΣΕΙΣ

Bullock Alan – Stephen Trombley (επιμ.), *Λεξικό της σύγχρονης σκέψης*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2008.

Ειδικότερα:

A. Για τον αντισημιτισμό και τη γενοκτονία των Εβραίων

- Amery Jean, *Πέρα από την ενοχή και την εξιλέωση*, εκδ. Άγρα, Αθήνα 2009.
- Fleming K. E., *Ιστορία των Ελλήνων Εβραίων*, μτφρ. Ν. Γάσπαρης, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2009.
- Horkheimer Max, *Οι Εβραίοι και η Ευρώπη*, εκδ. Έρασμος, Αθήνα 2006.
- Κεντρικό Ισραηλτικό Συμβούλιο Ελλάδος, *Νέοι στη δίνη της κατοχικής Ελλάδας. Ο διωγμός και το ολοκαύτωμα των Εβραίων*, έκδ. με την υποστήριξη της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, Αθήνα 2008.
- Κόκκινος Γιώργος, *Θεωρητικό και ιστοριογραφικό πλαίσιο για μια διερευνητική προσέγγιση του Ολοκαυτώματος*, <http://giorgoskokkinos.blogspot.gr/> και *Προσεγγίζοντας το Ολοκαύτωμα στο ελληνικό σχολείο*, εκδ. Ταξιδευτής, Αθήνα 2007.
- Κούνιο-Αμαρίλιο Έρικα – Αλμπέρτος Ναρ, *Προφορικές μαρτυρίες Εβραίων της Θεσσαλονίκης για το Ολοκαύτωμα*, εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 20022.
- Μορέν Εντγκάρ, *Ο νεωτερικός κόσμος και το εβραϊκό ζήτημα*, μτφρ. Σ. Μιχαήλ, εκδ. του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα 2007.
- Taguieff Pierre-André – Alain Finkelkraut, *«Jew. Η νέα εβραϊοφοβία. Στο όνομα του άλλου»*, μτφρ. Ανδρέας Πανταζόπουλος – Μάγκυ Κοέν, Πόλις, Αθήνα 2005.
- Taguieff Pierre-André, *«Τι είναι αντισημιτισμός»*, μτφρ. Αναστασία Ηλιαδέλη – Ανδρέας Πανταζόπουλος, εκδ. Εστία, Αθήνα 2011.
- Traverso Enzo, *Οι ρίζες της ναζιστικής βίας*, μτφρ. Νίκος Κούρκουλος, εκδ. του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα 2013.
- Ος Ρούντολφ Φράντς – Πέρι Μπρόαντ – Γιόχαν Πάουλ Κρέμερ, *Το Άουσβιτς με τα μάτια των SS*, εκδ. Γνώση, Αθήνα 1984.
- Wiewiorka Annette, *Άουσβιτς. 60 χρόνια μετά*, εκδ. Πόλις, Αθήνα 2006.
- Wiewiorka Annette, *Το Άουσβιτς, όπως το εξήγησα στην κόρη μου*, εκδ. Πόλις, Αθήνα 2013.

Ψηφιακό υλικό:

- Μουσείο Μνήμης του Ολοκαυτώματος των ΗΠΑ: <http://www.ushmm.org/el>
Ειδική σελίδα για τους εκπαιδευτικούς: <http://www.ushmm.org/education/foreducators>
- Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδας: <http://www.jewishmuseum.gr/gr/repository/dir/70/page/57.html> (προφορικές μαρτυρίες)
- Ίδρυμα για το Ολοκαύτωμα του Παν/μιου της Νότιας Καλιφόρνιας: <http://sfi.usc.edu/>
- Διεθνές Κέντρο Έρευνας, Εκπαίδευσης και Μνήμης για το Ολοκαύτωμα «Γιαντ Βασέμ»: <http://www.yadvashem.org/>

Β. Για τον φυλετικό ρατσισμό

- Ε. φίλε! Εξομολογήσεις παιδιών που ζουν στην Ελλάδα ως μετανάστες, πρόσφυγες ή παλιννοστήσαντες, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2004.
- Halldanarson Gudmundur, *Racial Discrimination and Ethnicity in European History*, Edizioni Plus-Università di Pisa, 2003.
- Ζελούν Ταχάρ Μπεν, *Ο ρατσισμός όπως τον εξήγησα στην κόρη μου*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 1998 (http://www.elmeher.gr/joomla/images/Antifa_Yliko/Books/ratsismos.pdf)
- Κίνηση πολιτών κατά του ρατσισμού, *Η Ευρώπη αντιμετωπίζει με το φαινόμενο του ρατσισμού*, εκδ. Παρασκήνιο, Αθήνα 1995.
- Levai Csaba – Vasile Vese, *Tolerance and Intolerance in Historical Perspective*, Edizioni Plus-Università di Pisa, 2003.
- Πανταζόπουλος Ανδρέας, «Από τον βιολογικό στον διαφοριστικό ρατσισμό», Βιβλιοθήκη (Ελευθεροτυπίας), 5/9/2008.
- Παπαδημητρίου Ζήσης, *Ο ευρωπαϊκός ρατσισμός. Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000.
- Shipman Pat, *Η εξέλιξη του ρατσισμού. Οι ανθρώπινες διαφορές και η χρήση και κατάχρηση της επιστήμης*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 1998.
- Taguieff Pierre-André, *Ο ρατσισμός*, μτφρ. Γεώργιος Σπανός – Π. Τραυλός, Αθήνα 1998.

Ψηφιακό υλικό:

- Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες: <http://www.unhcr.gr/1againstracism/>
- ΟΗΕ: <http://www.unric.org/el/>
Άρθρα για διάφορα θέματα: http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=category&id=18&Itemid=3
- Διεθνής Αμνηστία: <http://www.amnesty.org.gr/>, <http://www.amnesty.org.gr/greece-no-more-deaths-in-the-med>
- Ινστιτούτο για τα Δικαιώματα στην Ισότητα και στη Διαφορετικότητα: <http://www.i-red.eu/?i=institute.el.home>

Γ. Για τη μετανάστευση και τη διασπορά (παγκόσμια και ελληνική)

- Βεντούρα Λίνα, *Έλληνες μετανάστες στο Βέλγιο*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1999 (ιδίως οι προσωπικές μαρτυρίες στο 6ο κεφάλαιο).
- Coen Robin, *Παγκόσμια διασπορά*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2003.
- Κιτρόεφ Αλέξανδρος, «Υπερατλαντική μετανάστευση», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα*, τόμ. Α1, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα 1999, σ. 123-171 (ιδίως το υποκεφάλαιο «Στάση απέναντι στους μετανάστες» στις σ. 159-165).
- Μουσούρου Λουκία, *Από τους Γκαστερμπάιτερ στο πνεύμα του Σένγκεν. Προβλήματα της σύγχρονης μετανάστευσης στην Ευρώπη*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1993.
- Τρίμη-Κύρου, Κατερίνα, «Έλληνες στην Αυστραλία. Από το 19ο αιώνα ως το 1974», στο: Βασίλης Παναγιωτόπουλος (επιμ.), *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού: 1770-2000*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2004, τόμ. 9, σ.319-328.
- Χασιώτης Ιωάννης – Όλγα Κατσιαρδή-Hering – Ευρυδίκη Αμπαζή (επιμ.), *Οι Έλληνες στη Διασπορά. 15ος-21ος αι.*, έκδ. της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 2006.

Ψηφιακό υλικό:

- Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών: <http://www.migrant.gr/cgi-bin/pages/indexv2.pl?arlang=Greek&type=index>

Δ. Για τον σεξισμό (τον ρατσισμό κατά των γυναικών)

- Βόλντμαν Ντάνιελ κ.ά., «Πολιτισμός και εξουσία των γυναικών: δοκίμιο ιστοριογραφίας», στο: Έφη Αβδελά – Αγγέλικα Ψαρρά (επιμ.), *Σιωπηρές ιστορίες. Γυναίκες και φύλο στην ιστορική αφήγηση*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997.
- Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών ΔΙΟΤΙΜΑ, *Το φύλο των δικαιωμάτων. Εξουσία, γυναίκες και ιδιότητα του πολίτη*, Πρακτικά Ευρωπαϊκού Συνεδρίου 9-10/2/1996, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1999.
- Ντίρι Γουόρις – Καθλίν Μίλλερ, *Λουλούδι της ερήμου*, εκδ. Ωκεανίδα, Αθήνα 1999.
- Παντελίδου-Μαλούτα Μάρω, *Το φύλο της δημοκρατίας. Ιδιότητα του πολίτη και έμφυλα υποκείμενα*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2002.
- Φουκώ Μισέλ, *Ιστορία της σεξουαλικότητας*, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα 2013.

Ψηφιακό υλικό [τελευταία πρόσβαση 9/11/2013]:

- Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων: Στατιστικές μελέτες για απασχόληση, εκπαίδευση, βία: <http://www.isotita.gr/index.php/docs/c6/>.
- Κέντρο ερευνών για θέματα ισότητας (ΚΕΘΙ):
Έρευνες-Μελέτες: http://www.kethi.gr/index.php?option=com_content&view=section&id=8&Itemid=23&lang=el
Εκπαιδευτικό υλικό: http://www.kethi.gr/index.php?option=com_content&view=category&id=35%3A-2008&Itemid=23&layout=default&lang=el
Εκδόσεις: http://www.kethi.gr/index.php?option=com_content&view=section&id=11&Itemid=25&lang=el

Επίσης:

- Κογκίδου Δήμητρα, «Το σχολείο ως πολιτισμικό πλαίσιο κατασκευής έμφυλων ταυτοτήτων και ως ένα προνομιακό πεδίο για την άρση του σεξισμού», στο Συνέδριο *Εκπαίδευση και ισότητα των φύλων*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο της Κύπρου, 24-25/5/2012.
- <http://anthrwpokentrika.wordpress.com/2012/05/30/%ce%b4%ce%ae%ce%bc%ce%b7%cf%84%cf%81%ce%b1-%ce%ba%ce%bf%ce%b3%ce%ba%ce%af%ce%b4%ce%bf%cf%85-%cf%84%ce%bf%cf%83%cf%87%ce%bf%ce%bb%ce%b5%ce%af%ce%bf-%cf%89%cf%82-%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%b9%cf%84%ce%b9/>
- Σύνδεσμος για τα δικαιώματα της γυναίκας: <http://www.leaguewomenrights.gr/index.php?menu=66>